

Kaikki tarvitsevat taidekasvatusta

Taidekasvatukseen näyttää jatkuvasti liittyvän paljon erilaisia tunteita, ennakkoluuloja ja käsityksiä siitä, millainen asema sillä on tai tulisi olla yleissivistävässä koulutuksessa. Peruskoulun uusimman opetussuunnitelman⁶ suunnitteluvaiheessa käytiin vilkasta keskustelua taideaineiden merkityksestä ja tuntijaosta. Taidekasvattajat esittivät monenlaisia puolustus- ja ihannepuheita taiteitten asemasta. Keskustelu on jatkunut mm. kannanottoina lehtien mielipidesivuilla tai muina mielenilmauksina⁷. Julkisuudessakin taidekasvatuksen puolesta useasti puhunut Sirkka Laitinen toteaa, että hänen pitkäaikaisessa kuvataideopetuksen suunnittelu- ja toteutustyössä mukanaoloaikanaan on ollut alinomaa tarpeen perustella kuvataiteen opiskelun merkitystä. Taidekasvatuksella ei ole itsestään selvää asemaa. Taide käsitetään toisaalta keventäväksi saarekkeeksi koulun työssä ja juhlissa. Toisaalta sitä pidetään tarpeellisena vain joko taiteellisesti lahjakkaaksi määritellyille oppilaille tai niille, jotka eivät pärjää erityisen hyvin muissa kouluaineissa. ”Mitä maailma, jossa miljoonat ihmiset kuolevat nälkään, tekee savipytyillä ja öljymaalauksilla?”⁸

Jo 1900-luvun alusta löydän Juho Hollon⁹ viittauksia vastaavantapaiseen kiistelyyn. Myös hän itse otti siihen osaa mm. seuraavasti: ”Yrittäessämme selviytyä taidekasvatusaatteen eksyttävistä sokkeloista lienee parasta kaikkein ensinnä päätävästi luopua itse nimityksestä taidekasvatus. – – syntyy mel-

keinpä taikauskaisia käsityksiä taiteellisen vaikutuksen kaikkivoipaisuudesta ja unohtuu itse pääasia, jona luonnollisesti aina on oleva kasvattaminen laajassa ja varsinaisessa merkityksessään.” Toistaako historia itseään, ja jos toistaa, mikä on tämän toiston merkitys?

Kaipaan taideaineiden puolesta esitettäviin mielenilmaisiin taideopettajien työllisyystilanteen vaarantumista koskevan huolen lisäksi perusteltua puhetta aineen yhteiskunnallisissa muutosvirroissa tärkeistä tavoitteista ja oppisisällöistä. Taidekasvatuksen kentässä on viime vuosina ilmestynyt tutkimuksia, jotka omassa keskusteluyhteydessään tuottavat kriittistä puhetta ”taiteellisen vaikutuksen melkeinpä taikauskoi-
sesta kaikkivoipaisuudesta”. Tällöin kohteena ovat erityisesti olleet juuri ammattiyhdistyspoliittiset motiivit ja modernistisen taiteen traditio. Kritiikkiä on saanut osakseen myös yksilöllinen luova itseilmaisuus tavoiteltavana kasvatusarvona. Mieleen tulee esimerkiksi Kati Rantalan¹⁰ ja Tarja Pääjoen¹¹ väitöskirjat sekä Pääjoen jotkin aiemmat kirjoitukset¹². Tunnistan itsenikin niiden joukosta, joihin kyseisten tutkimusten kriittinen kärki osittain osuu. Kati Rantala paikansi havaitsemaansa taidekasvatuspuhetta sosiologisiin yhteyksiin. Hän toivoi perustellusti taidekasvatuksen edustajien tiedostavampaa otetta siihen, millä taiteen kasvattava merkitys perustellaan. Tarja Pääjoen puolestaan tarkasteli taidekasvatuksen trendeihin sidottua ihannepuhetta, kuten perusteluja sen voimasta monikulttuurisuuskasvatuksessa. On toistuvasti kysyttävä, mikä on se arvo- ja tietoteoreettinen pohja, jolle ajattelu taidekasvatuksen tärkeästä tehtävästä perustuu.

Suhde yleissivistävän koulun taidekasvatukseen on siis yli vuosisadan ajan ollut kiistanalainen tai moninainen. Toisaalta taiteiden tai taito- ja taideaineiden asema suomalaisessa kou-

lulaitoksessa on historiallisilta juuriltaan ja niihin perustuvalta nykyasemaltaan vahvempi kuin monissa muissa maissa. Taidekasvatukselle ei kuitenkaan näytä löytyneen monen muun aineen kaltaista turvallista olemassa olemisen pohjaa. Niinpä alan edustajien on löydettävä arvokkaita perusteluja taiteiden ja taideaineiden tärkeydelle aina ajan hengen – suhdanteiden – mukaisesti, kun pyritään erilaisiin lapsi-, tieto-, kulttuuri- tai yhteiskuntalähtöisiin arvopäämääriin. Näin näyttää olevan opetussuunnitelmapuhetta laajemminkin, jos katsastamme vaikkapa marraskuussa 2005 ilmestyneen luovuusstrategia-muistion ajattelua¹³.

15

Kysynkin: eikö taiteen ja taidekasvatuksen oliomaisuus (essentialistinen asema) ole oikeastaan juuri tässä liikkuvuudessa, paikantumisessa uusiutuvasti ajan hengen mukaan? Tämä kysymys on yksi teokseni juonteita. Taide muuntuu historiallisissa ja kulttuurisissa muutosvirroissa. Myös taidekasvatus on ajan virrassa muuntuva. Miten sen puolestapuhujat, oppilaat ja opettajat tai koko virallinen koulujärjestelmä kestävät tällaista dynaamisuutta?